

Економічні науки

УДК 657.631

Скрипник Маргарита Іванівна

доктор економічних наук, професор

Київський національний університет технологій і дизайну

Скрипник Маргарита Ивановна

доктор экономических наук, профессор

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Skrypnyk Marharyta

Doctor of Economics, Professor

Kyiv National University of Technologies and Design

Сілівончик Олена Борисівна

студентка, магістр

Київського національного університету технологій та дизайну

Силивончик Елена Борисовна

студентка, магістр

Киевского национального университета технологий и дизайна

Silivonchuk Olena

Student, Master of the

Kyiv National University of Technologies and Design

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ

КОШТІВ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА ДЕНЕЖНЫХ

СРЕДСТВ

THEORETICAL ASPECTS ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF

CASH

Анотація. У статті розглянуто різні підходи науковців як вітчизняних так і закордонних, щодо визначення поняття теоретичних аспектів організації обліку грошових коштів та самої суті поняття «грошові кошти». Визначено недосконалість існуючих підходів при застосуванні в сучасній економічній діяльності підприємства. Наведено для прикладу методику оцінки ефективності використання грошових коштів на основі даних підприємства ТОВ «Арсенал-Центр». Визначено недосконалість застосування існуючих підходів, в господарській діяльності сучасного підприємства та надано рекомендації, для підвищення їх ефективності. Визначено напрямок подальшого дослідження існуючої проблематики для зростання ефективності теоретичних аспектів організації обліку грошових коштів в цілому.

Ключові слова: грошові кошти, економіка, оплата, грошова система, розрахунки, облік, система.

Аннотация. В статье рассмотрены различные подходы ученых как отечественных, так и зарубежных относительно определения понятия теоретических аспектов организации учета денежных средств и самой сути понятия «денежные средства». Определены несовершенство существующих подходов при применении в современной экономической деятельности предприятия. Приведена в пример методика оценки эффективности использования денежных средств на основе данных предприятия ООО «Арсенал-Центр». Определено не совершенство применения существующих подходов, в хозяйственной деятельности современного предприятия и предоставлены рекомендации для повышения их эффективности. Определено направление дальнейшего исследования существующей проблематики роста эффективности теоретических

аспектов організації учета денежних средств в целом.

Ключевые слова: денежные средства, экономика, оплата, денежная система, расчет, учет, система.

Summary. The article considers different approaches of scientists, both domestic and foreign, to define the concept of theoretical aspects of the organization of cash accounting and the very essence of the concept of "cash". The imperfection of the existing approaches at application in modern economic activity of the enterprise is defined. An example is a method of assessing the effectiveness of the use of funds on the basis of data from the company LLC "Arsenal-Center". The imperfection of the application of existing approaches in the economic activity of a modern enterprise is determined and recommendations are given to increase their efficiency. The direction of further research of the existing problems for increase of efficiency of theoretical aspects of the organization of the account of money resources as a whole is defined.

Key words: cash, economy, payment, monetary system, calculations, accounting, system.

Постановка проблеми. В сучасному світі облік грошових коштів є невід'ємною частиною системи організації як окремого підприємства так і економіки в цілому. Будь-яка сучасна економічна система, не зважаючи від рівня її реалізації, не спроможна ефективно функціонувати без правильної організації обліку грошових коштів, як її невід'ємної внутрішньої складової.

Організація системи обліку грошових коштів базується на теоретичних аспектах, що сформовані за довгий період часу як науковцями так і практиками господарської діяльності. Ці аспекти включають в себе загальні принципи та підходи до побудови такої системи, проте не враховують значну

кількість особливостей сфери її застосування, що значно впливає на ефективність її функціонування.

Проблематика застосування існуючих теоретичних аспектів організації обліку грошових коштів полягає в тому, що вони є загальними та не враховують особливостей підприємства на якому реалізується така система, що обумовлює подальше дослідження даного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних аспектів обліку грошових коштів займалася значна кількість як зарубіжних так і вітчизняних науковців, таких як В.В. Варавка, Н.В. Гавришко, Е. Долан, Л.В. Івченко, М.В. Корягін, В.В. Ковальова, Л.В. Нападовська, С.М. Остафійчук [9], В.В. Сопко [11], В.М. Пархоменко, М.С. Пушкар, Р.Л. Хом'як, М.Г. Чумаченко та інші.

Ще в 1890 році Долан Е. Дж. писав, що облік грошових є центром, навколо якого концентрувала свою увагу економічна наука. Згідно позиції професора М.І. Савлука "Гроші – одне з найдавніших явищ у житті суспільства, що відіграють важливу роль у його економічному і соціальному розвитку, а організація їх обліку невід'ємна складова сьогодення" [5, с. 9].

В.В. Сопко в своїх працях визначає поняття організації обліку грошових коштів, як сукупність заходів, спрямованих на досягнення ефективної системи обліку грошових коштів. В той час В.М. Пархоменко визначає сутність поняття організації обліку грошових коштів як індивідуальну систему правил управління грошовими коштами.

В сучасній економічній літературі проблема організації обліку грошових коштів залишається вельми суперечливою, теоретично невизначеною, дуже далекою від одностайного розуміння. З цим погоджується і Є.М. Сорокіна. В своїй монографії вона констатує: „Незважаючи на те, що гроші існують дуже давно і їх проблемам присвячена

велика кількість наукових робіт, однозначного підходу до визначення поняття організації обліку грошових коштів на макрорівні не сформульовано досі.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження теоретичних аспектів організації обліку грошових коштів на підприємстві та ефективності їх застосування в сучасних економічних умовах. Дослідження поглядів як вітчизняних так і закордонних науковців на організацію ефективної системи обліку грошових коштів, та визначення ефективного підходу до організації обліку грошових коштів для застосування в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Різний підхід науковців до визначення теоретичних аспектів організації обліку грошових коштів обумовлений різним тлумаченням суті грошових коштів.

Так Ф.Ф. Бутинець вказує на те, що грошові кошти як форма грошової одиниці використовується як засіб платежу та обігу, в той час як Г.В. Осовська визнає, що це доходи та надходження які накопичуються на банківських рахунках різних організацій та установ у вигляді грошових коштів, які використовуються для задоволення власних потреб або розміщуються у вигляді банківських ресурсів [10].

В той самий час, нормативні документи, а саме положення НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» дає трактування про те що, грошові кошти (гроші) - це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Визначенню грошових коштів В.В. Варавка дає таке поняття – готівка в касі, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, які характеризуються абсолютною ліквідністю, тобто їх можна використовувати для розрахунків у будь-який момент або обміняти на законний платіжний засіб [3].

Розбіжності у визначення теоретичних аспектів організації обліку грошових коштів у працях різних науковців, бере свій початок у різному підході до суті поняття грошових коштів, що є однією з головних на нашу думку причин розбіжностей в підходах різних науковців до системи обліку.

Сучасні теоретичні аспекти побудовані не тільки на загальних підходах до визначення суті грошових коштів, а й на різних підходах до їх класифікації. Оскільки не існує єдиної вірної класифікації грошових коштів, а сутність грошових коштів різні науковці визначають по різному, не можливо побудувати ефективні теоретичні аспекти організації обліку грошових коштів, які можна застосувати в сучасній господарській діяльності.

Також існує проблема узгодженості національних положень, що регламентують облік грошових коштів, із міжнародними стандартами, основними з яких є відмінність у трактуванні поняття «грошові кошти» у національних та міжнародних положеннях бухгалтерського обліку. Зазначимо відмінність самих категорій «рух грошових коштів» у національних положеннях та «грошові потоки» – у міжнародних, неузгодженість норм і правил щодо складання фінансової звітності з руху грошових коштів, та інше.

Організація обліку грошових коштів на підприємстві регламентується Інструкцією «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженою наказом МФУ № 291 від 30.11.1999 р.

Для відображення грошових коштів на підприємствах у робочому плані рахунків бухгалтерського обліку зазвичай використовують рахунки 3-го класу, так само інформацію про грошові кошти які мають своє відображення у формах фінансової звітності наведено у (табл.1):

Відображення грошових коштів

План рахунків бухгалтерського обліку		Форми фінансової звітності
3-клас		
(Синтетичні рахунки)	(Субрахунки)	
Рахунки першого порядку	Рахунки другого порядку	
30 «Готівка»	301 Готівка в національній валюті	Форма № 1 «Баланс», стаття «Гроші та їх еквіваленти», код рядка – 1165; Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів», стаття «Залишок коштів на початок року», код рядка – 3405; стаття «Залишок коштів на кінець року», код рядка – 3415; стаття «Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів», код рядка – 3410; Форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності», розділ VI «Грошові кошти»
	302 Готівка в іноземній валюті	
31 «Рахунки в банках»	311 Поточні рахунки в національній валюті	
	312 Поточні рахунки в іноземній валюті	
	313 Інші рахунки в банку в національній валюті	
	314 Інші рахунки в банку в іноземній валюті	
33 «Інші кошти»	331 Грошові документи в національній валюті	
	332 Грошові документи в іноземній валюті	
	333 Грошові кошти в дорозі в національній валюті	
	334 Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті	
	335 Електронні гроші, номіновані в національній валюті	
34 «Короткострокові векселі одержані»	341 Короткострокові векселі, одержані в національній валюті	
	342 Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті	
35 «Поточні фінансові інвестиції»	351 Еквіваленти грошових коштів	
	352 Інші поточні фінансові інвестиції	

Джерело: складено авторами на основі [1;2]

Базуючись на теоретичних основах та положеннях, кожне підприємство буде систему обліку грошових коштів використовуючи окремі субрахунки та регістри бухгалтерського обліку.

Для оцінки ефективності побудованої системи організації обліку грошових коштів, підприємством може проводитись розрахунок основних аналітичних показників. До таких показників відносять:

- коефіцієнт оборотності грошових коштів ($K_{\text{оборГК}}$);
- тривалість обороту грошових коштів ($Тр_{\text{обГК}}$).

Для прикладу можемо розглянути розрахунки аналітичних показників, використовуючи дані Товариства з обмеженою відповідальністю «Арсенал-центр» за 2020 рік, щоб побачити їх вплив на ефективне функціонування підприємства.

Коефіцієнт оборотності грошових коштів ($K_{\text{оборГК}}$) – це кількість оборотів, що їх роблять грошові кошти за період, який аналізується.

Цей коефіцієнт характеризує розмір обсягу виручки від реалізації в розрахунку на 1 грн. грошових коштів. Його визначають за формулою 1:

$$\text{Коефіцієнт оборотності грошових коштів (} K_{\text{оборГК}} \text{)} = \frac{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (Ф.№ 2, ряд 2000)}}{\text{Середня величина грошових коштів}} \quad (1)$$

$ГК_{\text{сер}}$ – середній залишок грошових коштів за період, що аналізується.

Формула для розрахунку середнього залишку грошових коштів:

$$ГК_{\text{сер}} = \text{Ф. №1, ряд 1165 (гр. 3+гр. 4)} \times 0,5 \quad , \quad (2)$$

$$ГК_{\text{сер}} = (5231+21471) \times 0,5 = 13351 \text{ тис. грн.}$$

На ТОВ «Арсенал-Центр» коефіцієнт оборотності грошових коштів у 2020 році становить:

$$K_{\text{оборГК}} = 745364 / 13351 = 55,83 \text{ оборотів.}$$

Показник в розмірі 55,83 свідчить про високу ефективність використання грошових коштів підприємства.

Тривалість обороту грошових коштів ($Тр_{\text{обГК}}$) визначають за формулою:

$$Тр_{\text{обГК}} = 360 / K_{\text{оборГК}} \quad (3)$$

$Тр_{\text{обГК}} = 360 / 55,83 = 6,4$, де $Тр_{\text{обГК}}$ – тривалість одного обороту грошових коштів у днях; 360 – кількість днів періоду, що аналізується;

$K_{\text{оборГК}}$ – коефіцієнт оборотності грошових коштів.

Тривалість одного обороту грошових коштів в днях ТОВ «Арсенал-центр» у 2020 році становить: $Tr_{\text{обГК}} = 6,4$ дні.

Можемо зробити висновок, що система організації обліку грошових коштів на підприємстві ТОВ «Арсенал-Центр» має високу ефективність.

Кожне підприємство розробляє власну методику оцінки ефективності системи обліку грошових коштів, що враховує особливості його діяльності та руху грошових коштів.

Ефективність застосування теоретичних аспектів організації обліку грошових коштів залежить від того, чи враховують вони особливості сфери їх застосування.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Дослідивши існуючі теоретичні аспекти організації обліку грошових коштів можемо зробити висновок, що не зважаючи на багаторічні дослідження даного питання не існує єдиного вірного теоретичного підґрунтя, що може забезпечити ефективну реалізацію системи обліку грошових коштів на практиці. Головною проблематикою, на нашу думку є загальний підхід до вирішення проблеми який не забезпечує врахування всіх поточних факторів впливу. Теоретичні аспекти мають бути розділені на класи в залежності від сфери їх застосування. При використанні теоретичних аспектів в процесі побудови системи обліку грошових коштів на підприємстві слід враховувати особливості такого підприємства як у його структурі організації так і у системі обліку. Організацію системи обліку грошових коштів слід реалізувати на індивідуальній класифікації грошових коштів, що інтегрована в господарську систему діяльності такого підприємства. Така система має постійно удосконалюватися, пристосовуючись до змін господарської діяльності.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до складання фінансової звітності, затверджене Наказом Міністерства фінансів України №73 від 7.02.2013 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999. №291.
3. Варавка В.В. Особливості класифікації грошових потоків в процесі стратегічного та оперативного управління металургійним підприємством. Вісник Національного університету водного господарства та природо-користування: Економіка. Ч. 3. 2010. №4 (36). С. 72-80.
4. Григоревська О.О., Каленченко Т.С. Проблеми своєчасного та повного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2015. № 4. С. 359-364.
5. Гроші та кредит : підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. ; за наук. ред. М. І. Савлука. 6-те вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2011. 589, [3] с.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» від 1 січня 2012 р. URL: www.rada.gov.ua.
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07.02.2013 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>
8. Осадча Г. Г. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення наявності та руху грошових коштів підприємства / Г. Г. Осадча, А. М. Овсюк. Науковий вісник Ужгородського національного університету.

- Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017.
Вип. 13 (2). С. 61-64.
9. Остафійчук С. М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2011. Спецвипуск 33. Ч. 2. С. 215-220.
10. Сілівончик О., Скрипник М. Організація обліку та методика аудиту грошових коштів на підприємстві. Економіка та суспільство, (29). 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-42>
11. Сопко В. Бухгалтерський облік: [навчальний посібник] / В. Сопко [2 вид., перероб. і доп.] К.: КНЕУ, 2010. 500 с.
12. Фінансовий облік : підруч. / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь [та ін.]. 4-те вид. [доп. і перероб.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.

References

1. National Regulation (Standard) of Accounting 1 "General requirements for the preparation of financial statements, approved by the Order of the Ministry of Finance of Ukraine №73 from 7.02.2013. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Instruction on the application of the Chart of Accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 30.11.1999. №291.
3. Varavka V. Features of cash flow classification in the process of strategic and operational management of a metallurgical enterprise. Bulletin of the National University of Water Management and Environmental Sciences: Economics. Ch. 3. 2010. №4 (36). P. 72-80.

4. Grigorevskaya O.O., Kalenchenko T.S. Problems of timely and complete reflection of funds in the accounting system. Problems and prospects of economics and management. 2015. No 4. S. 359-364.
5. Money and credit: a textbook / [M.I. Savluk, A.M. Moroz, I.M. Lazepko and others; for science. ed. MI Savluk. 6th ed., Reworked. and ext. K.: KNEU, 2011. 589, [3] p.
6. International Standard of Accounting 7 "Statement of Cash Flows" dated January 1, 2012. URL: www.rada.gov.ua.
7. National Regulation (Standard) of Accounting 1 "General requirements for financial reporting" № 73 dated 07.02.2013 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>
8. Osadcha G.G. Theoretical foundations of accounting and analytical support of the availability and movement of funds of the enterprise / G.G. Osadcha, A.M. Ovsyuk. Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy. 2017. Vyp. 13 (2). P. 61-64.
9. Ostafiychuk S.M. Cash and cash equivalents - the most liquid assets of the enterprise. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Economics series. 2011. Special Issue 33. Part 2. P. 215-220.
10. Silivonchuk O., Skrypnyk M. Organization of accounting and methods of auditing cash at the enterprise. Economy and society, (29). 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-42>
11. Sopko V. Accounting: [textbook] / V. Sopko. [2 ed., Revised. and add.] K.: KNEU, 2010. 500 p
12. Financial accounting: textbook. / J.D. Krupka, Z.V. Zadorozhny, N.V. Gudz [etc.]. 4 types. [ext. and processing.]. Ternopil: TNEU, 2017. 451 p.